

Ze vzpomínek vojáka I. světové války Františka Kárníka

Psal se rok 1914. V tomto roce se odbývaly císařské manévry na území Bosny a Hercegoviny, která tehdy patřila k říši Rakousko-uherské. Tehdejší následník trůnu Habsburského Ferdinand Este se jich také zúčastnil a právě na den 29. června, když provokativně jel přes město Sarajev byl na ulici zákeřně přepaden a zavražděn i se svojí paní. Následky této vraždy se dostavily ani né za měsíc. Tehdy jeho apoštolské veličenstvo s Boží milostí král Uherský, císař Rakouský František Josef I., stařec čtyřiaosmdesátiletý, nanejvýš rozhněván ~~xyznem~~ vyhrnul si rukávy, plivnul do dlaní a vypověděl malému Srbsku boj. Netušil tenkrát zajisté, tento dědinský stařec, když podepisoval vyhlášení války, že to bude nejen rozpadnutí věznice národů, říše Rakousko-uherské, ale i zánik císařského rodu Habsburků. Současně si vzal na pomoc, k tomuto "spravedlivému boji" všechny své "milované národy" a hlavně vojáky, aby mu k vítězství pomohli. Bylo, právě v neděli v den sv. Anny, 26. července dopoledne, když zvláštní poslové vylepovali mobilizační vyhlášky u nás na Zvolánkových vratech. Lidé vypravovali se na pouť ke sv. Anně a najednou toto překvapení a zděšení.

Byli voláni všichni záložníci do stáří 36 let, každý se má do 24 hodin dostavit ke svému vojenskému útvaru. Bratr Gustav byl tehdy doma na dovolené, musel se ihned vrátit ke svému pluku. Pouťová nálada byla tatam, nyní zavládl smutek, nářek, bědování a pláč. My jsme tenkrát hráli v Krátké Vsi, ani jsem tam nechtěli jít, ale oni pro nás vzkázali. Ale stejně ta zábava nestála za nic. Nálada byla hodně měnivá, chváli hodně veselí, vinou alkoholu a zase různé loučení s pláčem, úplný chaos. Z naší muzikantské party rukovali tehdy bratři Zvolánkovi. Chaos byl i u vojenských správ, hlavně ohledně ubytování velkého množství povolaných vojáků. Z naší rodiny, mimo bratra Gustava, rukovat švagr Josef Svoboda ze Svinného. Na pomoc Srbsku se ihned přihlásilo Rusko a po boku Rakouska přistupuje Německo, Turecko a Bulharsko a na to zase se proti Německá postavily do boje vedl Ruska Anglie, Francie a tak byla již skoro celá Evropa ve válečném požáru. Rakouská armáda tehdy bojovala na dvou frontách v Srbsku a v Rusku. Srbsko se bránilo hrdinně, statečně, ale proti ohromné přesile brzy podlešlo, ale stejně mnoho rakouských vojáků našlo tam svůj hrob. Na frontě ruské měla rakouská armáda ze začátku úspěchy, postupovala na Ukrajině až k Zamošti, brzy však byla ruským vojskem, když toto bylo dostatečně doplněno a náležitě vyzbrojeno, zatlačena a donucena k ústupu a ve zmatku utíkala přes celou Halič až do maďarských rovin. Tehdy se již opěvňovala dokonce i Vídeň. V té době už byly volány do zbraně další ročníky do 42 roků, banšturm. Po nich zkrátka ještě v r. 1914 byli povoláni k asentu i nevojáci v stáří až do 42 r. Tehdy jsem byl odveden i já a bratr Jan. Já jsem rukoval 15. ledna 1915 do Čáslavi a můj bratr Jan o měsíc později do Kutné Hory. Zatím německá armáda řádila kolem svých hranic, násilně okupovala Pobaltské státy Belgie, Dánsko, Holansko a Lucembursko, i když se tyto státy houževnatě bránily, brzy podlehly. Dále na frontě francouzské a ruské byly urputné boje. Polský stát tehdy neexistoval, to bylo území ruské. Tedy na jedné straně čtyřdohoda Německo, Rakousko, Turecko a Bulharsko. Již v tomto obsazení byli Němci ve výhoře, že všechny státy měly společné hranice. Druhá strana bojující-sojuzníci Srbsko Černá Hora, Rusko, Anglie, Francie a k ním později přibyly státy Itálie, Rumunsko a nejdéle Amerika. Tedy všechny státy evropské byly v nepřátelském stavu, i když ne všechny ve zbrani, Mimo toho státy i zámořské z Asie. Zkrátka válka světová. Po tomto stručném popisu vrátím se k podání mých vlastních osudů.

Bydleli jsme tehdy ve škole. Jak jsem se již vpředu zmínil, rukoval jsem 15. ledna 1915. Na tu vojnu jsem si musel, dle příkazu, připravit teplé prádlo, zimník a dobré boty, ty jsem si udělal na způsob vojenských bagančat. Starý zimník jsem si přinesl od otce, svého nedělního jsem litoval. Zapakoval jsem vše do kufříčku, k tomu bochník chleba, ten dala Aněžka Pavlíčková a šel jsem na dráhu, žena mě vyprovázela až do záhybu za ves. Malého Štěpána nesla v náručí, Mánu vedla za ruku a třetí, ten byl ještě bez jména. V záhybu silnice jsme se rozešli a s trpkými pocity rozloučili a šli jsme každý sám vstříc svému osudu, já na lidské jatka a ona opuštěná, s malými dětmi, do neznámé, beznadějně budoucnosti. Jel jsem s Honzou Podlejšem do Čáslavi, též tam rukoval, v Čáslavi už nás čekali, sjelo se nás více a odtud jedna část, s kterou jsme s Podlejšem šli, do městečka Ronova nad Doubravskou. S Podlejšem jsem se stále držel, bylo nám veseleji. Tam nás asi polovic ubytovali ve škole, které byly proměněny na kasárna. Podlejš zůstal u jiné čety a ta byla v jakémsi ovčinci, ale stejně jsme se každý den viděli a spolu mluvili. Tam také byla naše kuchyň.

Druhý den byla ještě jednou lékařská prohlídka, ale změny žádné, schopen a hotovo. Později nás přesídlili do hospody, do tanečního sálu. Každý den jsme chodili na cvičení, někdy také až do Čáslavi na cvičák. Tu rakouskou militérku dost sčerstva do nás lili, abychom byli brzy opravdoví vojáci. Občas byla teoretická vojenská škola. Důstojníci mimo dědka hejtmana byli dobří. Byli to vesměs záložníci a většinou sami učitelé. Ve škole se probírala taktika a různá jiná kouzla. Když viděl poručík, že nás to přestává bavit, tak řekl "no však až tam budete v poli, tak jistě už budete vědět, jak se máte ukrýti a před kulkou chránit!" A tak jsme si vypravovali různé anekdoty, všelijaké šprýmy a na to se vždy někdo našel, aby přednášel. Také jsme jednou byli na střelnici pod hradem Lichnice, kde se střílelo ostrými patrony do figur. Dědek však nebyl s výsledkem spokojen, na zpáteční cestě nám nadával a ještě nám vyčetl dva salámy, co jsme dostali. Z toho jsme si stejně nic nedělali a zazpívali jsme si "Až pomašírujem čáslavskou branou ven" a na dědka jsme se vykašlali.

Jednou tam také byla za mnou žena, jela tam s Podlejškou, abyly tam s námi přes noc a ráno jely zase domů.

I já jsem byl jednou doma, ale na černo, neboť dovolenky byly zakázány. Za dva měsíce se sestavovala nová marš kumpanie na frontu a do té nás zařadili. Pravidelně každý měsíc se doplňovaly prořídle řady na frontě. Dostali jsme nové mundury, prádlo, boty, deky, celty a do patron tašek vojenský chléb a nakonec do kostela. Bylo to asi 16. března. Na náměstí stála připravena civilní hudba, která nám na rozloučení vyhrávala. Napřed zahráli naši hymnu "Kde domov můj" a pak několika pochody nás vyprovodili za město a šli jsme na čáslavské nádraží. Tam nás rychle nastrkali do dobytčáků a ženské, které se přišly s vojáky rozloučit, vyhnali ze stanice pryč. Jelo se ke Karpatům, kde byl náš pluk na frontě. Snad každý měl nějakou tu flaštičku s sebou tak byla nálada, ale čím dál od domova, nálada mizela a blíže ke frontě a ve frontovém pásmu zmizela docela. Náš pluk tehdy změnil svoje stanoviště na jiný úsek fronty, tak tam nás na jednom nádraží již čekali, tedy jsme k nim přisedli a jeli dále. Ale daleko již ne. V poli vlak zastavil a rozkaz všechno venno tak tedy ven, jenom že staří vojáci, kteří již byli na frontě déle, byli nachlazení a mnozí ani rychle nemohli z vagonů slézt, museli jim kamarádi pomáhat. To jsme teprve poznali proč a nač nosili důstojníci na frontě místo šavle obyčejné hole s ohnutým zobákem, to na bití vojáků, i když tito chudáci již nemohli. Do rána jsme tam na zmrzlém poli čekali a ráno pochodem do fronty, u Dukelského průsmyku. Stále a stále do kopce, sníh tam už nebyl, jak se tam sluníčko opíralo a pak zase kopce s bukovým lesem až konečně stát a rozejít se po opuštěných zákopech. Tam již bylo sněhu dost. Dědka hejtmana jsme posledně viděli, když před frontou řečnil, jak se říkalo kušovat. Od té doby jsme jej neviděli. Říkali staří vojáci, kteří ho dobře znali "jo ten v tom umí chodit, ten se dovede chránit"! Nejprve jsme si opravili zákopy, aby nám do nich netekla voda ze sněhu. Chodili jsme na různé stráže, patroly a jiné služby. Z nepřátelské strany z dálky sem tam hvízdla kulka, zasekla se někdy do stromu, ale jinak bylo ticho. Tak to trvalo asi deset dnů. Jednoho dne z rána přišel jsem z jakési patroly- z nepřátelské strany bylo ticho. Zalezu do zákopů a pojednou slyším střelbu. Ihned vezmu pušku a směrem k nepřátelské frontě vystřelím, ale kamarád z vedlejšího zákopu volá "Kárníku, nestřílej, jdou na nás od zadu"!

Že byl místy les dosti hustý, nebylo se možno ihned orientovat. Ohlédnu se a již vidím, jak s kopce k nám utíkají Rusové a křičí "urá, urá". Nyní jsme pochopili, že nás obešli a obklíčili a nakonec šmahem i s důstojníky, kteří zajali. A jen volali "stupaj, stupaj" kdo měl v ruce ještě pušku "brosaj, brosj" česky zahoď a tak mnohý náš voják z toho okamžitého neporozumění a nepochopení přišel v poslední chvíli o život. Zahnali nás do takové kotliny mezi kopci, trochu seřadili a odvedli za frontové pásmo, kde měli kuchyně. Tam nám dali čaj a chlebové suchary /sušený chléb/. Musím podotknouti, že s námi zacházeli slušně, lidsky, přímo kamarádsky a říkali "bratě neboj sa u nás chleba mnógo, živ budeš"! Netřeba ani připomínat tu veselou náladu mezi námi, že jsme z toho pekla pryč. Obrazně řečeno, to jsem se podruhé narodil a že jsem rakouskému eráru přišel za tu jednu ránu dost draho, ani jsem nelitoval. Dívali jsme se, jestli mezi našimi důstojníky neuvidí, me našeho hejtmana, ale ten tam nebyl. Hned jsme si vzpoměli, kde asi je. Totiž, když jsme šli na frontu, ukazoval nám dědek místo kde by se fronta zastavila, kdyby se muselo ustupovat. A tam on asi se svým pucflekem pod stanem čekal. Tím začíná nová kapitola mého života, cesta do neznámé ciziny, prožívat různé příhody v mátušče Rusi.

Cesta do zajetí a život v širé Rusi

Jak jsem se již zmínil předešle, pohostili nás ruským národním nápojem čajem, pak zběžně zajatce ještě prohlédli, aby někdo neměl nějaké střelivo, nebo různé vojenské věci a pak hodinky, ty se jim nejvíce líbili a zase seřadili. Tu jsme teprve viděli, jaký nás byl veliký průvod. Naposled nás spočítali a to vždy ruským vojákům dalo práce nejvíce. Na konci průvodu jelo několik koňských povozů pro nemocné. Tak jsme pochodovali přes celou Halič, od jihu k severu až na ruské hranice. Celý den jsme vždy šli, kromě přestávky k obědu a večer na noc někde v rozbitém baráku přespali. Jednou jsme také přespali v židovské modlitebně. Tehdy také Podlejš chtěl si tam u židovské rodiny uvařit čaj, ale židovka ho vyhodila. Pejzatých židů bylo v Haliči mnoho, ale ruští vojáci se s nimi moc nemazlili. Jednou denně jsme dostávali mináž, polévku ruskou kaši, tři kostky cukru, špetku čaje a chlebové suchary. Potraviny se vydávaly vždy pro deset mužů dohromady.

Prvé dny jsme dělali pochody dosti dlouhé, ale poslední dny již byla únava, to již bývaly denní túry kratší. Cestou jsme potkávali stále ruská vojska všech možných zbraní. Pěchota, kavalérie, dělostřelectvo a nepřehledné trény koňských povozů Viděli jsme nepřehledné zálohy ruské armády a i nepřehledné kolony zajatců jak si šlapou do Ruska. V té době padla rakouská pevnost Přemyšl, tak všechno zajaté mužstvo se odtud valilo. Když jsme tak v zásobovacím depu po mináži odpočívali, přicházeli k nám ruští vojáci si pohovořit, Zvláštním esperantem a chtěli si s námi vyměňovat peníze. Po dlouhém dohadování jsme porozuměli, proč o naše peníze mají zájem, když jdete k nám do Ruska, budete potřebovat peníze ruské, my až přijdeme k vám, budeme potřebovat rakouské. Tak se dělali obchody, ovšem, kdo peníze měl. A tak jsme pochodovali dál a dál. Podlejšovi na jednom místě ukradli prádlo a peníze a já jsem ještě nějakou korunu měl, tak jsme měli kasu společnou. Jiného jsme stejně nekupovali, jen tabák a nebo kousek pečiva od polských židů. Konečně přišel konec naší pouti po vypálené Haliči. Desátý den našeho pochodování jsme v malém městečku Rozodově, již u ruských hranic nasedali do vlaku a jeli do Ruska. Byl již nejvyšší čas. Jízda vlakem byla již bez tělesných útrap, pohodlí tam také nebylo, neb byly vozy přeplněné, ale cestování rychlejší a zajímavější než ve spustošené Haliči. Zde obydlené ukrajinské vesnice a úhledná města. Jeli jsme přes Voliňsko, kde žije mnoho Čechů. V jednom městě, kde jsme na náměstí minážovali, uvítali nás místní Češi a obdarovali nás bílým chlebem, čajem a kuřivem. Bylo nám to velice milé a že to bylo od Čechů dvojnásob. Naše stravování bylo jednou denně, stále stejné. Polévka, kaše, čaj, tři kostky cukru. Horká voda je v Rusku na každé stanici kdyspozici, kde se vaří v kotli a jen se do nádoby natočí a již je čaj. Spali jsme na pryčnách, dvoje nad sebou. Uprostřed železná kamínka a v každém voze jeden ruský voják, strážný, který nás hlídal a staral se o fasuňk. V noci lehl na prkno přes příč dveří, takže bez jeho vědomí nemohl nikdo ven vyjít. On se ale stejně nemusel bát, že utečeme, nebylo již kam. Míjeli jsme stanice, města, vesnice a v nich domky většinou slámou kryté, jen některé patrně bohatších majitelů, měly střechy kryté zeleným plechem. Po kopcích kolem vesnic stály, zdaleka viditelné větrné mlýny. Rovněž tak i v městech a na větších vesnicích kostely s cibulovitými věžemi, jak se vypínají nad ostatní střechy. Veselo bylo již dost. Mnozí již ovládali již několik ruských slov a tak pokřikovali na stanicích na ženy, které ze

zvědavosti chodily se na nás dívat. Kuda ťotka i di suda-
kam jdeš tetka, pojd' sem. A tak se konečně dojelo do matušky
Moskvy. Stojíme na stanici a čekáme, kdy uslyšíme rozkaz "vystu-
paj", ale ono nic a vlak se znovu rozjíždí a jdeme dál. Tak jsme
jezdili kolem Moskvy z jednoho nádraží na druhé. Nás to konečně
bavilo, ta krásná vyhlídka na město. Těch kostelů, jejich lesk-
noucí se zelené věže a jiné krásné stavby. Byli mezi námi vtipa-
ři, kteří usoudili a tvrdili, že se s námi chlubí, jako s váleč-
nou kořistí.

Pak se vyjelo z Moskvy jižním směrem a tak jsme šťastně zakotvi-
li v malém újezdním městě Kirzánov v Tambovské gubernii. Tam
rozkaz vystupaj a stavěj se po čtyry, pak ještě spočítat a sága
marš a šlo se. Na okraji města stála na kopečku, nad řekou, ja-
kási dřevěná stará křčma, tam nás jednu část zavedli a ubytovali.
Konečně jsme zase pod střechou, i když není vábivá. Pryčky dvo-
je nad sebou, v koutě vysoká cihlová kamna, dvoreček malinký,
vysokým plotem ohražený. Po uskladnění našich chudých zavazadel
se rozproudila veselá zábava, vždy se našli humoristé. První sta-
rost všech byla, co asi budeme dělat. Odpověď na to byla, že ti
poručí, však jsi zajatec, nevolník, tak se filosofovalo. Někteří
byli zase ustrašení, že porušili přísahu k Rakousku a na to hned
odpověď, proč mítí strach, za co jsme vlastně bojovali, Rusové nám
nic neberou, nebo snad za našeho starého císaře pána, ten stejně
za chvíli zajde a následník, ten už je stejně fuč! Jeden veselý
muž byl od Brodu Havlíčkova si vzal slovo, vylezl si na horní
pryčnu a opakoval slova jednoho polního kuráta. "Jděte stateční
rakouší vojáci, jděte hrdinně bojovat za svou vlast, obětujte
za ni i své životy, za císaře pána a jeho rodinu, za své rodiče,
bratry a sestry, ženy a své milenky.!" Nyní se rozvinula ohromná
debata. Po částech se ro rozbíralo až u těch milenek to skončilo
trochu lehkomyšlně. S tím si kluci hlavu nelamte, až přijdem do-
mů bude na nás čekat spousta mladých vdov a prachatých, tak žádné
strachy. Tak, byly palandy stále plné smíchu a humoru. Pro jídlo
jsme si chodili přes město do vojenských ubikací. Na přenášení
byly velké, dřevěné škopky se dvěma ušima, těmi prostrčila hůl
a dva muži vzali na ramena. Ráno přinesli vodu na čaj, v poledne
jeden škopek polévky, v druhém proskou kaši maštěnou lojem a ždi-
bec beraního masa napíchnutého pro každého zvlášť a černý chléb.

Chutnalo nám výborně i přes to, že takové podobné škopky sloužily i k jiným účelům. Když na cimře nebylo co hovořit, nastala jakási skleslost a dlouhá chvíle tak maďarští cikáni, co tam byli již dříve, obveselovali houslemi, které si sami udělali. Když bylo pěkné počasí, zahráli venku na ulici, kde chodili lidé, veselý čardáš. K tomu se připojili tanečníci a za chvíli byl houf ruských diváků a toho hned cikáni využili, vzali čepice a vybírali kopějky. Že to bylo z jara, chodili již také ruští zemědělci hlásit se o dělníky na práci do zemědělství, a tak dosti našich lidí se přihlásilo. Dole pod kopečkem naproti baráku byla malá říčka, tehdy z jara hodně rozvodněná. Tam jsme si prali košile, studilo to sice ruce, ale muselo to být. Moje první práce v Rusku byla, že jsem dělal zlatokopa, totiž pomáhal jsem při vyvážení senkrúny. Ještě dobře, že nás z toho vězení brzy přestěhovali do městského biografu. Tam již bylo lepší bydlení, pohodlí a hlavně čistý vzduch. Spali jsme v sále také na pryčnách, byly troje nad sebou. Na ty horní se muselo po žebříčku. Na dvoře byla kůlna s plochou střechou, pobitou plechem a ta byla celý den obsazena lovci všivého hmyzu. Druhá moje práce byla zametat náměstí. Tam jsme viděli pro nás zajímavou novinku. Byli tam na náměstí sedláci s koňskými potahy a nad nimi kroužila hejna vran, havranů a kavek. Ty stále slétávaly na koně, naškubaly si do zobáků chlupů a odlétaly do svých hnízd a zase se vracely pro novou dávku. Kol náměstí i města stály řady štíhlých topolů a velkých vrb a ty byly obsazeny touto havětí. Ale ani na tomto bytě jsme dlouho nebyli. Část se přestěhovala do dřevěných baráků, přímo u posádkového velitelství. Tam bylo hezky, byl tam velký dvůr. U brány stála velká budova posádkového velitelství a kolem dvora mimo ubykací různé dílny. Krejčovská, truhlářská, kuchyně a skladiště proviantu. Uprostřed dvora byly prkenné lavice a stoly, tam vždy obědvali ruští vojáci. V budově byla místnost pro sanitu, s několika lůžky pro nemocné. V dílně krejčovské šili krejčí vojenské prádlo a uniformy a truhláři zase dělali ponejvíce kříže na hroby a rakve do záso- by, neboť byla v místě vojenská nemocnice, tudíž šly na odbyt. Stavěli je vždy řadou vedle plotu a Poláci vždy ráno a večer se u nich modlili. Dílna ševcovskou teprve zřizovali, tak zatím jsem chodil na různé práce jiné.

Kopali jsme na vojenském hřbitově hroby do zásoby a staré opravovali i pěšinky mezi nimi. Na tuto práci jsme rádi chodili, byla lehká a ve volné přírodě. Vedle hřbitova byly louky, snad to bylo vojenské cvičiště, protože tam kavaleristi na koních cvičili a my na ně ze hřbitova chvílemi se dívali. Práce z hroby šla lehce, drn se železnou lopatou zryl a pak se celý hrob vyházel dřevěnou lopatou. Hroby se tam dělají hlubší než u nás, aby vlci nevyhrabali nebožíka. Země je krásná, sypká, černá až do celé hloubky, bez kamení. To již jsme každý uměl pár slov ruských, tak jsme se s vojáky co u nás byli při práci bavili. Byli to samí staří chlapi, mnohý měl již za sebou válku rusko-japonskou z r. 1905. Byli dobří a sdílní. Pak jsme chodili na práci do ženského kláštera, na zahradu. Tam s námi též vlídně zacházeli. Byla tam svačina a pár kopějek na tabák. Podlejš tam tenkrát požádal o košili, měl chudák jen jednu a když ji pral, musel zůstat nahý, hned mu košili přinesly, byla sice pro ženu, ale v nouzi stačila. Když jsme při svačině byli v jídelně, provázely nás jeptišky po klášteře a ukazovaly svoje řemeslnické dílny, samy si vše dělaly. Měly i tkalcovské stavy na prádlo, dokonce i dílnu ševcovskou. Když u nás zřídili dílnu ševcovskou, šel jsem po dlouhé době zase k svému řemeslu. Bylo nás tam asi 15, většinou samí Češi. Spravovali jsme zajatcům boty. Přivezli vždy na káře kupu párů a za den nebo za dva to muselo být spravené, samozřejmě se nesmělo hledět na maličkosti, hlavně, aby chlapovi nekoukaly prsty z díry. Za tuto práci jsme měli 3 ruble měsíčně. Vojenský náčelník každý den ráno všelky dílny obešel i kuchyň, někdy i záchody. Jednou, když tak k nám zavítal, řekl "osm hodin budete pracovat pro nás a ostatní čas je pro vás" a to se nám právě hodilo. Náš vedoucí měl volnou propustku do města, našel pro nás práci v jednom obchodě s obuví. Tak jsme ve volném čase dělali různé nové boty z přineseného materiálu. Tímto způsobem jsme si přivydělávali. Jest samozřejmé, že jsme ani nezapomínali na kamarády, kteří neměli ani na tabák a živořili. Těm jsme v nouzi vypomáhali. Posílky i různé nákupy našim lidem obstarával v městě jeden Ukrajinec z Podkarpatska. Byl to člověk uvědomělý, sečtělý, uměl mluvit rusky, maďarsky, rumunsky i německy, takže dělával tlumočnicka ve vojenské kanceláři a za to měl volnou cestu do města.

To byly však novinky z veřejného života, nebo rázu vojenského. Nás zajímala každá zpráva, zvláště z fronty o pohybu vojsk. Podlejšovi se zastesklo po sedlačině, tak se přihlásil na práci na vesnici. Dlouho tam ale nebyl, jen pár dnů, brzy přišel zpět a na dobro z těch choutek vyléčen. Když nastoupil, předně nejprve udělal pořádek na dvoře, ale druhý den mohl začít znovu. A ten pořádek k obývací místnosti, která byla takřka bez nábytku. Na místo posteli jest napříč celé světnice obyčejná pryčna, bez peřin a na přikrytí jen kožichy. Na místě kamen obyčejné ohniště kde se stavěly hrnce přímo nad oheň. Podlaha žádná, jen hliněná. Lavice a stůl obyčejné jen zbité z prken na kůlech. To vše se mu nelíbilo a tak přišel nazpátek. Tak za cara vypadaly vesnické domácnosti.

Pomalou čásku při té práci utíkal a ještě dík humoristům, kteří byli všude, kteří si nikdy nepřipouštěli starosti o své bytí, bývalo někdy hodně veselo. Zpívali jsme písničky, opisovali jeden od druhého. Hlavní věc, že nebyl hlad a bylo co kouřit. Čas se jednotvárně vlekl, pomalu se blížil podzim a my měli starost, jak tu ruskou zimu v těch prkenných barákách přežijeme. Nelze ani zapomenout na ty nešťastné zajatce, kteří se nedočkali návratu do své vlasti a odpočívají na hřbitovech širé Rusi a je jich mnoho. Umírali jednak následkem válečného zranění a útrap, ale nejvíce na tyfus, zvláště ve velkých lágrech, kde nebylo dostatek hygieny a léků. Také v našem lágru jich dost zemřelo, hlavně též na tyfus. Obsluhovali je naši felčari a náš lékař. Když jsme se ptali na zdravotní stav některého kamaráda, odpověděl felčar "dnes už si přestal odhánět mouchy" to již propad smrti.

Nyní se s vyprávěním odchýlím na věci vonejské v r. 1915. Na bojových frontách nastaly zvláště na rakouské určité změny. Rakouská armáda začátkem května zahájila na celé haličské frontě útok a zatlačila ruskou armádu hluboko na Ukrajinu. Rovněž i armáda německá zaznamenala úspěchy na frontě ruské i na západě Itálie, která měla již od r. 1866 z Rakouskem dohodu společnou vojenskou, nazývanou svatou aliancí, tuto zrušila a vypověděla též válku celé čtyřdohodě a Rumunsko též. Nyní je dlužno se zmí-
niti o vzniku Československé armády v Rusku. Prvními dobrovolníky československé družiny, jak tato bojová jednotka se jmenovala, byli ruští češi, usedlíci. Byla založena v r. 1914 na svátek sv. Václava 28. září v Kijevě, kde skládala slib. Postupem času

byla doplňována novými dobrovolníky z řad českých a slovenských zajatců, bývalých to rakouských vojáků. Tato bojová jednotka samostatně nebojovala, nýbrž byla rozmístěna po bojových ruských útvarech, jako rozvědky, kde konala výzvědné služby v nepřátelských liniích. Služba tato byla nanejvýš nebezpečná a vyžadovala odvahu, udatenství a fyzické námahy, uvážíme-li, že mnozí vojáci přešli často nepřátelskou frontu a v přestrojení se dostali hluboko do nepřátelského týlu. Odtud přinášeli důležité zprávy voj. charakteru pro ruské velení. Dále byly zakládány československé organizace se zajatců. Vedení tohoto protirakouského hnutí bylo v Moskvě a vedla jej česk. rada, vedená prvňáky Durychem. Nyní se vrátím k popisu mých vlastních zážitků. Bylo to na začátku listopadu 1915, když dle rozkazu se shora přišla zpráva, že se budeme stěhovat jinam a na naše místa přijdou rakouští Italové, též zajatci. To začali lágry obsazovat dle národností. Většina našich odjela na jih do Taškentu a mezi nimi byl můj kamarád Podlejš. Nerad jsem se s ním loučil, dobře jsme se vždy snášeli. Později, jak o všem psal, po mnohých útrapách a hladu se dostal jako Čech na práci do muniční továrny v Taganrodu u Černého moře. Pracovalo tam Čechů mnoho a dobře se jim dařilo. Žili si svobodně a i ten společenský život si přizpůsobili. Parta, kde jsem byl i já, totiž řemeslníci, které potřebovali, byli umístěni do malého městečka Spask. Nebylo to ani daleko, šli jsme tam pěšky, ale byla to díra hnusná. Ulice nedlážděné, samé bláto a voda. Umístili nás v dřevěné krčmě, poschoďové, která stála uprostřed náměstí. Možno-li tak nazvat to zablácené prostranství uprostřed ~~naměstí~~ města. Štěníc plno ve zdích, v pryčnách. Ty nedaly ani ve dne pokoj a krysy rovněž tak, ty běhaly i ve dne po pryčnách a poličkách a jen chtěly žrát a my sami neměli mnoho. Jak si někdo položil na poličku kousek chleba a jen z toho ruku zvedl, už to bylo pryč. Amináž rovněž mizerná. Nejhorší snad byly ty rybí polévky. V té plavaly celé rybičky, které ta velká ryba ještě za svého života nespolykala. Úplný hnus! Ztěžovali jsme si a žádali, aby nám vařili polévku bez ryb a jen z prosa a kapusty. V tom nám vyhověli. Jednou tam v našem baráku něco zedničili a potřebovali písek, tak přišli, aby jsme ho nanosili. Přinesli pytlíky, jak se dávají koňům na oves a v tom jsme ho nosili. Jednou kluci přinesli petrolej a začali vypalovat štěníce, chytla celá pryčna a málem že neshořela i ohavná bouda. Viník byl potrestán, musel stát hodinu v pozoru, jak často stávali ruští vojáci.

Ještě štěstí, že jsme tam byli jen měsíc. Bez lítosti jsme se rozloučili s tou ohavnou dírou na vždy. Né však všichni, jen my ševci a krejčí, druzí tam zůstali a my jsme zas putovali pěšky do gubernského města Tambova. Tam nás zavedli, byl již večer na újezdní úpravu /okresní úřad/. My ševci jsme tam zůstali a krejčí odvedli jinam. Náš dům stál na rohu dvou ulic, dosti frekventovaných, z jedné strany úřadovny, ze strany druhé byty úředníků a zřízenců a uprostřed v prvním poschodí bývalé vězení a z těch byly obuvnické dílny, kde se dělaly boty pro armádu. Místnosti byly světlé, teplé až na ty mříže v oknech, ale to se již sneslo. V rohu stála vysoká cihlová kamna, která pěkně hřála, ale až po zatopení druhý den. Topilo se v nich celými štěpinami. Spaní bylo na asfaltové podlaze, v létě jsme spávali ve dvoře, v kůlně, na půdě. Bylo tam krásně, hlavně bez štěnic. Jednu dílnu jsme měli ještě v jiném domě. Tam byli Maďaři a Slováci, v jiné zase Němci a my Češi z několika Rusy jsme byli pohromadě. Bylo nás tam na sto řemeslníků, včetně kraječů a připravářů. Kuchyň jsme měli všichni, mimo Rusů společnou, rovněž i svého kuchaře, kterého jsme si sami platili. Z nás vždy dva muži šli každý den ráno nakoupit maso a co bylo třeba do kuchyně. Vařila se jen masová polévka, ale dobrá. Ráno i večer horká voda na čaj a k svačině si každý kupoval dle své chuti uzeniny, máslo nebo mléko. Práce byla dobrá a dosti placená. Svrškaři pracovali a my druzí jen jsme dělali spodky. Dělali se ze začátku samé holinkové boty, později nízké baganče, jako měla armáda rakouská. Když jsme se trochu zahospodařili, pořídili jsme si civilní šaty, zásobili prádlem a žili již trochu lidsky. V blízkosti naší ulice byla řeka s pěkným nábřežím a stromořadím, tam jsme v létě chodívali v neděli na procházku i také večer někdy se i koupali. Za řekou byly ohromné pastviny, tam se v létě celý den pásly stáda dobytka i prasat. Večer tyto stáda klidně přepławala řeku a zamířily ke svému domovu. Za těmi pastvinami byly velké lesy, také jsme tam někdy v neděli chodívali, to jsme se nechali přes řeku převézt na lodičkách. Byl tam jakýsi dřevařský závod, dělali tam malé, dřevěné přenosné domky. Pracovali tam také Češi, tak jsme je navštěvovali. V blízkosti byl také mužský klášter, tam jsme si kupovali mléko, když byla žízeň. Časem jsme se seznámili s místními starousedlými Čechy. Zrovna na naší ulici bydlel jeden profesor francouzského jazyka, který tam vyučoval na vyšší škole. Byli jsme u něho několikrát.

Byl rodák z Příbyslavi a jmenoval se Pelikán. Vyprávěl, že jezdil každé prázdniny do svého rodiště a právě v r. 1914, když vypukla válka, tam právě byl a pak se nemohl dostat zpět, až se mu podařilo přes Rumunsko. Znal velice dobře politické poměry, nejen v Rusku, ale i v Rakousku. O Rusku se vyslovoval nechvalně, zvláště oprávněně kritizoval všeobecnou nevědlost ruských lidí, carský absolutismus a sám car, že je slaboch a kořala a carévna, která je rodem Němka svým soukmenovcům nadržuje. Dále tam byla paní Krsková vdova po učiteli tělocviku, pak ještě paní Švagrová, vdova polesním se čtyřmi nedospělými dětmi. Byli tam jako běženci z varšavského kraje, kde její muž myslivec sloužil. Tato rodina zakusila mnoho bídy. My jsme je pokud bylo možno podpořili jednak penězi, anebo obuví pro děti. Pak tam byl český pivovar, kde celý vedoucí personál byli samí Češi. Tam se dost českých vojáků zajatců zdržovalo. A naposled jsme také vyštourali i českého ševce, k němu jsme také často chodívali. S těmito lidmi jsme byli stále ve styku. Jednou se stalo, že v naší dílně se popral dělník s ruským dělníkem, který sám konflikt vyvolal, co platno našeho dělníka hned odvedli do lágru. Tenkrát jsme šli k profesorovi Pelikánovi, vše mu vysvětlili a požádali o přímluvu a druhý den byl již propuštěn a vrátil se do dílny. I vedoucí našich dílen nám důvěřovali. Za zmínku stojí následující případ. V naší ulici jednu noc vypukl požár malého domku. Samozřejmě, že jsme tam také šli pomáhat. Byl tam náš úředník, který měl v evidenci celý provoz v našich dílnách a ten jakmile nás spatřil zavolal a přikázal, abychom na ulici vše hlídali, co se z hořícího domku vyneslo. Byl to nábytek, šatstvo, prádlo a různé jiné věci. Domorodcům tuto práci svěřit nemohl, nám důvěřoval. Jak jsem se již zmínil, byli jsme v dílnách dle národnosti, ale srovnávali jsme se vespolek dobře. Přišly první vánoce. V každé dílně byla pořádaná štědrovečerní vzpomínka. Nás pozvali Němci k sobě, zazpívali německy a my zase česky. Pak oni přišli zase do naší světnice, zahrál jeden na housle a u nás byl harmonikář a tak jsme se vespolek bavili. Co se týče svátků, byli jsme ve výhodě, že jsme je užívali dvakrát. Rusové totiž mají kalendář o 13 dní pozadu oproti našemu, tak jsme je drželi oboje. Na ruské svátky jsme také navštívili ruský pravoslavný kostel, kde bývaly krásné sborové zpěvy. Byl tam též kostel katolický, lotyšský.
